

MILO URBAN

ANKA

SPOLOK
SVĚTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2024

ČÍTANIE
S PRIDANOU
HODNOTOU

© Milo Urban/dedičia, 2024

© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2024

ISBN 978-80-8161-599-3

I.

„Raz mi smrť,“ pomyslel si Juro Majdiš, prezývaný Smoliar.
„Len raz a potom...“

Nemyslel ďalej.

Veď načo myslieť?

Tak akosi zamotalo sa mu to v hlave, také bolo všetko v tej zamotanosti nejasné, nedostupné, nevysvetliteľné, že jeho rozum sa do toho zaboril ako nohy zblúdeného človeka v noci do trasoviska. Márne sa pokúšal vytiahnuť ich, márne hľadal vysvetlenie, odpoveď na zúfale otázky, ktoré sa na neho valili sťa rozzúrené osy zo všetkých strán. Stál uprostred nich a oháňal sa, hútal, zožieral sa vo svojej opustenosti, no zakaždým musel iba potriať strapatou, nechápavou hlavou.

Nešlo to do nej.

Nešlo nijako.

A ako by aj išlo?

Päťdesiat rokov sa boril so životom, s prírodou. Päťdesiat rokov verne ako pes poslúchal Boha i ľudí a keď mali jeho zapadnuté, podozrievavé oči konečne spočinúť na výsledkoch nadľudského úsilia, stál sám ako vyvrátený peň na stráni, s prázdnyimi rukami uprostred zhoreniska, kde pomaly dotlieval jeho krvopotne nadobudnutý majetoček. Po päťdesiatich rokoch zúfaleho hrdlačenia nemal chalupy, nemal ženy, nemal detí – nemal nič. Po návrate z panskej roboty našiel zo svojho ťažko nadobudnutého majetku

iba hromadu popola a zopár brvien, z ktorých ešte stúpala k oblohe odporný, dusivý dym. Svit slnka, skláňajúceho sa nad hory, visel v ňom sťa medená misa. Zdalo sa, že ak sa ho niekto dotkne, zazvučí. No nablízku nebolo ani živé duše. Márne sa Juro Majdiš-Smoliar obzeral, márne hľadal, že nájde aspoň mŕtvoly svojich najbližších. Nikde nič, ani ľudí, ani dobytky ba ani sliepky. Ostávala mu len jediná „útecha“, že sám nebol postihnutý. Vedľa seba sa černelo šesť takýchto pohorenísk – celá osada Smoliarka, ako ju v zakladacej listine nazval milostivý pán z Veľkého hradu. Tí, čo ju zrovnali so zemou, mali zrejme dosť času. Ich dielo bolo dôkladné. Odvliekli, čo sa dalo, a s čím si nevedeli rady, to proste podpálili.

Ako sa to stalo?

Kto to bol?

A prečo to urobil?

Tieto tri otázky mu navreli v ústach a pálili ho ako žeravé uhľíky. Bol by ich vyplul, vykričal do sveta, ale keď sa okolo seba obzrel, stuhli mu na perách. Kto by mu na ne odpovedal? Tie hory, obklopujúce vypálenú osadu? Nie. Mohol kričať aj hromovým hlasom, nepočul by ho nikto. Široko-ďaleko nebolo ľudského obydľia a keby aj bolo, jeho obyvatelia mohli len pokrčiť plecami. To, čo sa dnes stalo jemu, môže sa stať zajtra im. Páni sa medzi sebou bili, pustošili si majetky, kým oni – úbohí poddaní – na to doplácali. Keby aspoň naisto vedel, že to bol cudzí pán. Mohol by ísť na Veľký hrad, mohol sa požalovať svojmu milostivému pánovi. Lenže čo by z toho mal? V najlepšom prípade by dosiahol to, že jeho pán za svoju osadu vypáli jednu či dve cudzie osady, a tak by rovnako ako dnes on, stál zajtra alebo pozajtra nejaký iný poddaný na spálenisku so zúfalstvom v duši. To však nebolo také

isté. Juro Majdiš-Smoliar vedel, že páni sú čudáci – posadnutí samopašou – ochotní sa zabaviť aj na účet vlastných poddaných. Stretnúť sa v lese s medvedom, zubrom alebo vlkami bolo bezpečnejšie než s nimi. Nový milostivý pán, ktorý sa ani nie pred rokom násilím zmocnil Veľkého hradu, patril medzi takých. Povrávalo sa o ňom, že vo svojej nevypočítateľnej krutosti je horší ako ranený tur. Ak to urobil on, potom...

Kolená sa mu podlomili a odporné horké sliny zaplavili ústa.

Potom...

Čo potom?

Nevedel vôbec.

A bol by azda vedel, áno, bol by vedel, keby... Keby sa to stalo prvý raz, keby nezažil pred pätnástimi rokmi podobný úder. Ale vtedy tiež tak... Sotva začal, sotva si niečo nadobudol, napadli raz v noci osadu neznámi jazdci, podpálili ju a on so ženou si zachránili holé životy len tak-tak. Týždne sa ponevievali po horách ako zver, v divom strachu a pochybnostiach, či má taký život zmysel a či hodno v ňom pokračovať. Ale strach i pochybnosti pomaly zmizli. Aj keď prišli o všetko, tam dnu, v prsiach ostalo čosi, čo ich hnalo späť, niečo, čo mu vtislo sekeru do ruky a donútilo ho začať odznova. Čo to bolo? Viera? Nádej? Nevedel, ale ani sa o to nestaral. No bolo to niečo úžasne mocné, čosi nesmierne dôležité v neludskom živote poddaného človeka, lebo pod jeho rukami rástlo všetko ako z vody. Keď aj zo svojej práce veľa nemal, keď aj na cudzom drhol od svitu do mrku ako kôň, jednako mal aspoň strechu nad hlavou, mal ženu a keď prišli deti, keď chalupa zazvonila veselým džavotom, cítil, každou žilkou cítil, že žije a že život – akokoľvek je ťažký – je dobrá vec. Deti, sedmoro sa ich narodilo za tých pätnásť

rokov. Šešť z nich žilo a rástlo skoro navidomoči, keď ako hrom z jasného neba prišlo toto.

Viera?

Nádej?

Juro Majdiš-Smoliar sa nestaral, ba čo viac, nemal sa kedy starať o také veci. Ale keď si teraz spomenul na tie časy, s hrôzou zistil, že to, čo ho vtedy hnalo, čo mu vtískalo sekeru do rúk a nútilo ho začínať, sa kdesi podelo, stratilo sa odrazu ako slnko v prepادلisku čiernych mrakov. Tam uprostred prs sa srdce uprostred strašnej prázdnoty menilo na kameň. Z neho sa po celom tele šíril mráz, v ktorom tuhla každá myšlienka a všetky city sa strácali ako ihravé vlnky pod ťažkou prikrývkou ľadu. Začínať znova? Ako? Začneš raz, lebo veríš. Nepodari sa. Dobre. Začneš druhý raz. Začneš, lebo máš ešte nádej, že sa to druhý raz podari. Ale tretí raz... Ako začneš tretí raz? Čo ťa povedie, keď viera i nádej sklamalí? Na jedno spálenisko nejako zabudneš, ale pri druhom – či chceš, či nechceš – vyvalí sa ti z tmavého kúta doráňanej duše strašná otázka: Pre koho máš znova začínať? Pre panskú samopaš? Pre lúpežných rytierov, ktorí hore, vo svojich nedostupných skalných hniezdach, pijú tvoju krv a kúpu sa v tvojom nešťastí? Preto, aby ti ženu vzali, deti odvliekli a aby si ešte na cestu posvietili tvojou chalupou? A tým otázkam nebolo konca. Valili sa ako hady na jar, čo ďalšia to ťažšia, tvrďšia. Samy osebe však neboli také hrozné. Najhroznejšie bolo – a to Juraja Majdiša bolelo najviac –, že na ne nemal odpovede, že sa hromadili, dvíhali sa do výšky a on pod nimi stál úplne bezmocný, sám s prázdnu dušou a s prázdny rukami.

S prázdny rukami?

Juro Majdiš-Smoliar nevdojak pozrel na svoje ťažké, tvrdé ruky.

Čo to?

V pravej zvieral povraz, ktorý pred chvíľou našiel pohodný na dvore pri spálenisku. Ako by na posmech, to bolo všetko, čo mu z jeho majetku ostalo.

Čo s ním?

A div divúci! Ako by zas na posmech, odpoveď sa mu sama núkala.

„Raz mi smrť! Len raz a potom...“ opakoval ju ticho sťa ozvena.

Potom pomaly vykročil a so sklonenou hlavou krížom cez klčovisko zamieril do lesa.

Mohol to urobiť hneď, tam za klčoviskom, ale keď sa ocitol v lese, na známom horalskom chodníku, ktorým chodieval na panské do Sielnice, nohy sa mu už akosi zo zvyku rozbehli. Tu, či ďalej. Na tom predsa nezáležalo. Mal čas. A aspoň na chvíľu chcel patriť sebe a verným priateľom svojej mladosti – ihravému vetríku, vôni živice i ružovým lúčom zapadajúceho slnka, s ktorými kedysi pásaval dobytok v sielnických horách.

S nohami však rozbehla sa mu aj myseľ.

Spomínal.

Keď bol malý, rodičia často hovorievali, že Boh je spravodlivý. Nevedel, prečo to tak zdôrazňujú. Nerozumel tomu. Jeho vtedy zaujímali povesti o červených mníchoch, strašidlách, strigách, drakoch, škriatkoch a černokňazníkoch, ktoré si v lete rozprávali pri vatrách. Alebo za dlhých zimných večerov pri kozube. Bol presvedčený, že je to všetko pravda. A nielen on. Všetci pevne verili, že tieto podivné bytosti existujú. Sám predsa nosieval škriatkom

Milo Urban

Anka

Vydal Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,

Trnava 2024, ako svoju 4 451. publikáciu

Edícia *Krásne slovo*, 3. zväzok

Zodpovedná redaktorka Martina Grochálová

Jazyková úprava Edita Príhodová

Grafická koncepcia a sadzba Pergamen

Ilustrácie Monika Urbanová

Tlač Finidr, Český Těšín

Prvé vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk

objednávky: 033/590 77 18, objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-599-3